

יונתן, בריק ושות' | משרד עורכי דין

TALIA YONATAN - DAGAN

EYAL BRIK

LIORA HIRSHOREN

OREN MILDWORTH

EFRAT MUSAN - GOSHEN

ORIT GOLDNER

MOR AHARONOVICH

KAREN NUDMAN - LUBETKIN

HELEN OREN - SHLANGER

MORAN HALEVI

טליה יונתן - דגן

איל בריק

ליאורה הירשהורן

אורן מילדוורט

אפרת מוסן - גושן

אורית גולדנר

מור אהרונוביץ

קארן נודמן - לובטקין

הלן אורן - שלנגר

מורן הלי

עדכוני פסיקה

אפריל 2020

לקוחות קבועים

למי שייכים הרווחים על כספי הפיצויים בפוליסות "ותיקות"

בימים אלה ניתנו שני פסקי דין של בית הדין הארצי לעבודה בעניין ייחוס הרווחים על כספים שהופקדו במרכיב הפיצויים בפוליסות ביטוח מנהלים שנערכו עד שנת 2004.

בדף עדכון זה נפרט את עיקרי פסקי הדין, ונידרש, בתמצית למשמעות קביעות פסקי הדין מבחינת מעסיקים בעת חישוב השלמת פיצויי פיטורים לעובדים אשר להם נערכו פוליסות אלה, המסיימים את עבודתם בנסיבות המזכות בפיצויי פיטורים.

כללי

1. בעע (ארצי) 39921-01-16 **אילנה קאטר נ' קרן קורת ישראל עמותה לפיתוח כלכלי** (נבו 22.11.2017). ("פס"ד קאטר") עמד בית הדין הארצי לעבודה על ההסדר הכללי החל בקשר עם תשלום פיצויי פיטורים, כדלקמן:

"הכלל הבסיסי בחוק פיצויי פיטורים, הוא כי עובד המסיים עבודתו בנסיבות המזכות בפיצויי פיטורים לפי החוק זכאי לפיצויי פיטורים המחושבים לפי מכפלת משכורתו האחרונה בשנות עבודתו...נקודת המוצא בחוק היא, כי, ככלל תשלומי מעסיק לקופות גמל אינם באים 'במקום' פיצויי פיטורים....תשלומים הצבורים בקופת הפיצויים נחשבים לפיכך, במקרה הרגיל, כ'חיסכון בידי המעסיק' הזכאי להשבתם לידי אדם העובד סיים עבודתו בנסיבות שאינן מזכות בפיצויי פיטורים, והם יזקפו 'על חשבון' הפיצויים עם שחרור הקופה לזכות העובד בנסיבות המזכות את העובד בפיצויי פיטורים" (ההדגשות במקור – א.ב.)

2. בנסיבות כאמור, בהן באים התשלומים לרכיב הפיצויים **על חשבון הפיצויים** (ובעגה הנוהגת "לא חל סעיף 14") נדרש המעסיק להשלים את פיצויי הפיטורים בהתייחס לתשלומים הצבורים במרכיב הפיצויים בקופת הגמל של העובד ("כספי הפיצויים"), נשאלת השאלה מי זכאי לרווחים שנצברו בקופות בגין תשלומי המעסיק למרכיב הפיצויים?

3. בפס"ד קאטר הנ"ל אימץ בית הדין הארצי לעבודה, את הקביעה לפיה כספי הפיצויים שייזקפו על חשבון מחויבות המעסיק לתשלום פיצויי פיטורים, כוללים את הרווחים שנצברו בגין תשלומי המעסיק למרכיב הפיצויים בקופת הגמל.

4. בשני הליכים שהובאו בפני בית הדין הארצי לעבודה – עע (ארצ'י) 29744-11-18 **חברת מוסדות חנוך ותרבות בהרצליה מיסודה הסוה"י לא"י - דורית לוי** (נבו 31.3.2020) ("פס"ד מוסדות חנוך"); וע"ע 12214-11-19 **אריה סאלם נ' הוט מובייל בע"מ** ("פס"ד סאלם") נדרש בית הדין הארצי להסדרים ייחודיים לזקיפת רווחים בגין תשלומי למרכיב הפיצויים שהיו קיימים בפוליסות ביטוח מנהלים שנערכו עד לשנת 2004.

פוליסות ביטוח מנהלים

5. בתמצית יאמר, כי המונח "ביטוח מנהלים" הוא מונח מסחרי שיווקי, המהווה "קופת גמל" וגם חוזה ביטוח, ומשלב בין הסדר ביטוח חיים ("ריסק") וחיסכון באמצעות תשלומי מעסיק ועובד למרכיב התגמולים ותשלומי מעסיק למרכיב הפיצויים. כן ניתן להוסיף במסגרת מוצר זה כיסויים ביטוחיים נוספים (בעיקר אבדן כושר עבודה).

6. בשל אופן ניהול מרכיבי החיסכון והביטוח בפוליסות שנערכו עד לשנת 2004, היה צורך "לחלץ" מתוך סך הכספים שנצברו בפוליסות אלה, את ערכם של המרכיבים השונים (פיצויים ותגמולים) שהופקדו בהן.

פוליסות ביטוח מנהלים עד 1992

7. עד שנת 1990 ניתנה למבוטחים בפוליסות ביטוח מנהלים הבטחת תשואה, באמצעות הנפקת אג"ח מיועדות על ידי המדינה לחברות הביטוח, כנגד הכספים הצבורים בפוליסות אלה ("פוליסות מבטיחות תשואה").

בית הדין הארצי מצוין, כי:

"אגב כך התפתחה פרקטיקה של חישוב הפיצויים לפיה החישוב כלל את קרן הפקדות הפיצויים והפרשי ההצמדה שנצברו בגינם, אך הריבית בשיעור הנקוב בפוליסה לא הובאה בחישוב הפיצויים אלא הועברה למרכיב התגמולים בפוליסה".

8. דרך חישוב זו היטיבה עם **העובד** הן **בהתחשבות עם המעסיק** לצורך השלמת פיצויים או משיכה מהפוליסה במקרה של סיום העבודה בנסיבות שאינן מזכות בפיצויים, והן **בהתחשבות מול רשויות המס**, נוכח הפטור לרכיב התגמולים.

9. בשנת 1991, הופחת שיעור אגרות החובה הייעודיות שהוקצו לפוליסות מנהלים, והחל מ-1992 הופסק שיווקן של פוליסות מבטיחות תשואה.

פוליסות ביטוח מנהלים מ-1992 עד 2004

10. בתקופה זו שווקו פוליסות ביטוח מנהלים שלא הוקצו לחוסכים בהן אגרות חוב ייעודיות, אלא כספי החיסכון הופקדו בשוק החופשי והן מכונות "פוליסות משתתפות ברווחי השקעות".

11. בפוליסות אלה נקבעו שתי נוסחאות לחישוב "ערך פדיון הפיצויים" – נוסחה אחת ל"מרכיב הפיצויים בערך הפדיון" לפי **הנמוך** מבין סך הפרמיות ששולמו למרכיב הפיצויים כשהן משוערכות על פי תוצאות ההשקעות לבין סך הפרמיות האמורות כשהן נושאות הפרשי הצמדה למדד ("נוסחת הפדיון"); נוסחה שניה, מהווה חישוב מורכב, שתוצאתו דומה, הלכה למעשה, לייחוס הרווחים שנצברו בגין כספי הפיצויים לכספים אלה ("חישוב לצרכי מס").

פס"ד מוסדות חנוך

12. בעניין שנדון בפסק דין זה הופקדו התגמולים והפיצויים בגין העובדת לפוליסה משתתפת ברווחים.

13. בית הדין האזורי לעבודה קבע, כי על המעסיק לשלם פיצויי פיטורים לעובדת, באופן שעל **חשבון** רכיב הפיצויים יבואו כספי הפיצויים על בסיס נוסחת הפדיון, ולא על פי החישוב לצרכי מס, קרי **ללא הרווחים** בגין כספים אלה. ראוי לציין, כי הפער הכספי בין החישובים עמד על סכום לא מבוטל.

14. בית הדין הארצי, דחה את ערעור המעסיקה על פסק הדין האזורי.

15. בתחילה קבע בית הדין הארצי, כי המעסיקה לא תקפה את האישור שניתן לפוליסות בשנת 1992, למרות תוצאותיו של אישור זה, שהן הותרת התשואה בגין הפקדות המעסיק בידי העובד. בית הדין עוד מציין, כי ממילא לא היה לתקיפה זו סיכוי כיום.

16. בית הדין הארצי הוסיף וקבע, כי הוראות הפוליסה בעניין חישוב ערכי הפדיון, תוך הבחנה, בין נוסחת הפדיון לבין החישוב לצרכי מס, היא ברורה וחד משמעית, וכי מתחייב מכך שנוסחת הפדיון תשמש "לכל דבר ועניין, לרבות מערכת היחסים שבין 'בעל הפוליסה' לבין 'המבוטח' (כהגדרתם בפוליסה) (קרי המעסיק והעובד- הח"מ)", ולמעט מס הכנסה". בית הדין הארצי הבהיר עוד, כי לא היתה מניעה לעגן בפוליסות הסדר המיטיב עם העובד, ותמך את קביעותיו בעמדת הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון כגורם המאסדר, ובפרקטיקה שנהגה במשק לאורך השנים.

17. עוד קבע בית הדין הארצי, כי "הוראות פוליסות ביטוח מנהלים, שיש להן השלכה על הזכויות וההתחייבויות ההדדיות של המעסיק והעובד, כמו ההוראה הקובעת את אופן חישוב ערך פדיון הפיצויים בפוליסה, מחייבות לא רק את המבטח ביחסיו עם כל אחד מהצדדים להסכם העבודה אלא גם את הצדדים בינם לבין עצמם", כלומר הפוליסה מהווה חלק מהסכם העבודה של העובד בעניינים המוסדרים בה.

18. לצד הקביעות האמורות שמשמעותן הותרת רווחי הפוליסה בגין כספי הפיצויים בידי העובד, וחוב המעסיק בהשלמת פיצויים בהתעלם מרווחים אלה, הותיר בית הדין הארצי לעבודה אפשרות למעסיקים לתקוף את הוראות הפוליסה באופן פרטני בהתייחס למערכת היחסים הספציפית בין הצדדים וזאת באמצעות העלאת טענות לפגמים בכריתת החוזה או הוראות הסכמיות אחרות הנעוצות במערכת יחסי העבודה הספציפיים הקובעות אחרת.

19. יצוין, כי מדברי בית הדין הארצי לעבודה עולה, כי הנסיבות בהן ניתן יהיה לתקוף את הוראות הפוליסה, או תנאי ההתקשרות במסגרתה, הן נדירות ביותר.

פס"ד סאלם

20. במקביל לדיון בעניין מוסדות חינוך דן בית הדין הארצי לעבודה בעניין סאלם.

21. באותו עניין הופקדו כספי הפיצויים בגין העובד בפוליסה משנת 1988, שהינה "מבטיחת תשואה". זאת ועוד מדובר היה בפוליסה אליה הופקדו כספים למרכיב הפיצויים בלבד, קרי ללא הפקדה מקבילה לרכיב התגמולים.

22. בית הדין הארצי מצא הבחנה בין הנסיבות נשוא פס"ד סאלם לבין הנסיבות נשוא פס"ד מוסדות חינוך בשניים- אחד - הוראות הפוליסות השונות, מכיוון שהפוליסות מבטיחות התשואה אינן כוללות חישוב נפרד לפיצויים לצרכי מס; השני - מדובר היה בפוליסה שלא הועברו אליה תשלומים למרכיב התגמולים אלא למרכיב הפיצויים בלבד.

23. בנסיבות אלה, לא ראה בית הדין הארצי טעם שלא לזקוף את מלוא הרווחים על חשבון מרכיב הפיצויים, כאשר אין מתקיים צורך "לחלץ" את ערכו של מרכיב הפיצויים בפוליסה המיועדת כולה למרכיב זה.

סיכום

24. משני פסקי הדין עולה כי ככלל תיזקף התשואה בגין הפקדות המעסיק למרכיב הפיצויים למעסיק, באופן שבעת חישוב השלמת הפיצויים ילקחו בחשבון כספי הפיצויים הכוללים את הרווחים בגינם.

25. חריג לכלל האמור, ימצא בפוליסות משתתפות ברווחים עד שנת 2004, לגביהן קיימת חזקה, כי הרווחים לא יזקפו לזכות המעסיק, חזקה הניתנת להפרכה בנסיבות נדירות;

26. בעניין פוליסות מבטיחות תשואה, כאשר מדובר בפוליסה הכוללת הפקדות למרכיב הפיצויים בלבד, הרי שהתשואה תיזקף לזכות המעסיק; יחד עם זאת, אין זה ברור עם קביעתו של פס"ד סאלם תחול גם במקרה בו מדובר בפוליסות מבטיחות תשואה שהופקדו בהן כספים גם למרכיב התגמולים.

27. ראוי לציין, כי בית הדין הארצי הכיר בכך שתוצאת פסיקתו בעניין **מוסדות חנוך** היא "קשה מנקודת ראותו של המעסיק, אשר אינו נהנה מהתשואה הריאלית של מרכיב הפיצויים שאלמלא ההוראה בפוליסה היה נזקף על חשבון פיצויי הפיטורים המגיעים לעובד, וחרף 'הזכייה הכפולה' של העובד (התשואה הריאלית מועברת לחשבון התגמולים והמעסיק נדרש לשלם לידי העובד פעם נוספת, כמפורט לעיל, השלמת פיצויי פיטורים באותו סכום..".

28. ברוח ימים אלה, ראוי לציין כי ה"רווחים" במוצרים הפנסיוניים השונים עלולים להיות, הלכה למעשה "רווחים שליליים" (הפסדים). בהתייחס לנוסח הפוליסות המשתתפות ברווחים, הרי שלעובד תימצא תועלת נוספת בהוראות פוליסות אלה מכיוון שחישוב הפדיון מגן עליו, הלכה למעשה, מפני ההפסדים בפוליסה.

29. ייתכן, כי בעניין זה טרם נאמרה המילה האחרונה, והדברים יובאו גם לעיונו של בית המשפט העליון בשבתו כבג"ץ.

30. ראינו לנכון לציין, כי לצד העובדה שניתן לסתור את החזקה בדבר זקיפת הרווחים לרכיב התגמולים בנסיבות ספציפיות, הרי שניתן להתנות על הוראות הפוליסות במסגרת הסדרים חוזיים בין העובד לבין המעסיק העובד. ראוי שמעסיקים יבחנו עניין זה בעת שינויים בתנאי העסקתו של עובד המזיק בפוליסות מלפני שנת 2004, ובוודאי בעת קליטתו של עובד כאמור.

יונתן, בריק ושות' | משרד עורכי דין

31. בנוסף, קיימות אפשרויות לנסות לתקן את העיוות במסגרת הסכמים קיבוציים וצווי הרחבה או באמצעות הוראות מתאימות מכוח סמכותו של הממונה על יחסי עבודה.

* * *

הסקירה דלעיל היא סקירה כללית ואין היא מתיימרת למצות את הדיון בסוגיה. אנו נשמח לעמוד לרשותכם במתן הבהרות והסברים נוספים.

בברכה,

איל בריק, עו"ד